

ترجمه انگلیسی این مقاله نیز تحت عنوان:  
Analysis of Arthur Upham Pope's Viewpoint in Relation to the Persian  
Architecture: A Systematic Review on the Book Entitled "A Survey of  
Persian Art"  
در همین شماره مجله به چاپ رسیده است.

## مقاله پژوهشی

# تحلیل دیدگاه آرتور اُپهام پوپ در رابطه با معماری ایران

## با تأکید بر نوشتار کتاب «سیری در هنر ایران»

سیندخت رضایی لیبایی<sup>۱</sup>، حسین سلطانزاده<sup>۲</sup>، رضا عسکریزاد<sup>۳\*</sup>

۱. پژوهشگر دکتری معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، ایران.
۲. دانشیار گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، ایران.
۳. گروه معماری، مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی، واحد رشت، ایران.

تاریخ انتشار: ۹۹/۱۰/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۲۱

### چکیده

«آرتور پوپ» یکی از بزرگ‌ترین محققینی بوده که فرهنگ و معماری ایران را به جهانیان معرفی کرد. هدف از انجام این پژوهش بررسی نوشتار پوپ در کتاب مشهور خود با عنوان «سیری در هنر ایران» بوده است. این کتب از مهم‌ترین دانشنامه‌های هنر ایرانی قبل و بعد از اسلام و از مفصل‌ترین و معتبرترین کتاب مرجع درباره تاریخ هنر ایران محسوب می‌شود. این کتاب باتوجه به تصاویری که در آن به چاپ رسیده غنی‌ترین منبع هنر ایران است. در سال ۱۹۲۶ میلادی، پوپ اولین بار، بعد از برگزاری نخستین کنگره در فیلادلفیا، کمی پس از بازگشتش به آمریکا نگارش مجموعه «سیری در هنر ایرانی» را آغاز کرد. در تحقیقات پوپ، معرفی هر بنا با بهره‌گیری از تصویر است؛ نظیر روشی که باستان‌شناسان در ارائه نتایج کاوش‌های خود به کار می‌برند. نگرش پوپ به تاریخ هنر معماری ایران پوزیتیویستی است که تحت تأثیر آموزه‌های فلسفه «کانت» و نگاه مدرن به علم تاریخ بود. این نگرش با تکیه بر انواع مختلف منابع با تمرکز بر تاریخ سیاسی و دیپلماتیک به دسته‌بندی و طبقه‌بندی اسناد می‌پردازد و با دیدگاهی تجربی به فضاهای عینی توجه داشته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد ریزمعیارهای هنر ایرانی که از نظر پوپ در انتظام نظام فضایی معماری ایرانی مؤثر بوده عبارت است از: تداوم، انتزاعی‌گرایی، نمادگرایی، روشنی و دقت، خصلت اجتماعی و سنتی تاریخ هنر ایرانی و ارتباط و تأثیر معماری ایران و سایر تمدن‌ها و تأثیر آنها برهم.

**واژگان کلیدی:** آرتور پوپ، تاریخ معماری ایران، سیری در هنر ایران، معماری اسلامی.

### مقدمه

سال‌های ۱۹۱۱ میلادی تا ۱۹۱۷ میلادی، کمی بعد از ورود به «برکلی» در کالیفرنیا با سمت دانشیار رشته فلسفه، بعد از ملاقات خانم «فوی آپکسن هارست»<sup>۴</sup>، کلکسیونر فرش‌های شرقی، آثاری برای دانشجویان زیبایی‌شناسی ارائه کرد و از آن زمان به مطالعه و نشر مقالات علمی درباره هنر و باستان‌شناسی ایران همت گماشت (O' Kane, 2016)؛ (تصویر ۱). وی پس از پایان جنگ جهانی اول منحصراً با سمت مشاور هنری آغاز فعالیت کرد و در سال ۱۹۲۰ میلادی بعد از راه‌اندازی کسب و کاری در زمینه هنر در نیویورک، پس از ازدواجی ناموفق با دوست فارغ‌التحصیلش در براون «براتا لوئیز کلارک»<sup>۵</sup> (ژوئن ۱۹۰۹ میلادی)، برای بار دوم با «فیلیس

آرتور اُپهام پوپ<sup>۱</sup> در سال ۱۸۸۱ میلادی، در یک خانواده کاملاً مذهبی و نظامی از انگلیسی‌های «پیوریتن»<sup>۲</sup> در فینیکس ایالت رودآیلند آمریکا به دنیا آمد و در سال ۱۹۶۹ میلادی نیز درگذشت. او اولین دانشجوی و پس از آن همکار و دوست فیلسوف «الکساندر مایکلون»<sup>۳</sup>، از برندگان مدال آزادی آمریکا بود. پوپ علی‌رغم علاقه زیاد به موسیقی کلاسیک و نوازندگی پیانو، تمرکز حرفه‌ای بر علوم فلسفی را ترجیح داد. پوپ در

\* نویسنده مسئول: reza.askarizad@gmail.com ، ۰۹۱۱۲۳۴۳۲۰۳



سال‌های زندگی حرفه‌ای

- ۱۹۰۶-۱۹۰۴
- ۱۹۰۸-۱۹۰۷
- ۱۹۱۱-۱۹۰۹
- ۱۹۱۱
- ۱۹۱۷-۱۹۱۱
- ۱۹۱۷
- ۱۹۱۸
- ۱۹۱۹
- ۱۹۲۳
- ۱۹۳۲-۱۹۲۴
- ۱۹۳۰-۱۹۲۰
- ۱۹۳۵-۱۹۲۵
- ۱۹۳۵
- ۱۹۳۶
- ۱۹۵۱
- ۱۹۶۴



فعالیت‌های حرفه‌ای

- آموزش فلسفه
- ادامه تحصیل
- باستان‌شناسی و معماری
- مدرس فلسفه
- دانشیار رشته فلسفه
- آموزش زیبایی‌شناسی
- کمیته اخلاق جنگ
- اتمام تدریس
- مدیر موزه هنر کالیفرنیا
- مشاور هنر اسلامی
- انجمن هنر ایران
- مشاور هنری ایران
- فرهنگستان ایران
- استاد افتخاری تاریخ هنر
- دریافت نشان علمی
- دریافت نشان تاج
- دریافت نشان همایونی



محل خدمت و تدریس

- دانشگاه براون رودآیلند
- دانشگاه کوزل
- دانشگاه هاروارد
- دانشگاه براون
- دانشگاه برکلی کالیفرنیا
- دانشگاه برکلی کالیفرنیا
- خدمت در ارتش
- عزیمت به شرق
- سانفرانسیسکو
- موسسه هنری شیکاگو
- پاریس، فرانسه
- ایران
- فرانسه
- دانشگاه تهران
- دانشگاه تهران
- ایران
- ایران

تصویر ۱. زندگینامه حرفه‌ای آرتور اپهام پوپ. مأخذ: نگارندگان.

هاروارد برای ایراد سخنرانی درباره تأثیر معماری ایران بر معماری اروپا به مؤسسات آموزش عالی فرانسه سفر کرد و سخنرانی را تحت عنوان «سهم ایرانیان در پیدایش معماری گوتیک» ارائه کرد (Kadoi, 2012).

بنا به وصیت وی در سال ۱۹۶۹ میلادی / ۱۳۴۸ شمسی، کنار زاینده‌رود اصفهان در باغ شهرداری، شرق پل خواجه به خاک سپرده شد. مهندس «فروغی» مقبره‌ای برای او و همسرش به سبک معمار قرن پنجم ه.ق (سلجوقی) بر مزار او طراحی کرد. همسرش که در سال ۱۳۵۵ شمسی درگذشت در کنار پوپ نیز به خاک سپرده شد (مظاهری، ۱۳۸۷، ۱۱؛ حیدری، ۱۳۹۰، ۱۱۵). هدف از انجام این پژوهش، شناخت و بررسی قلمروی نظری آثار آرتور اپهام پوپ با تأکید بر کتاب مشهور وی «سیری بر هنر ایران» بوده است. نتایج این تحقیق می‌تواند برای ایجاد نگرشی تحلیلی به تاریخ هنر ایران برای پژوهشگران این عرصه مثمر ثمر واقع شود.

### مواد و روش‌ها

روش اصلی اتخاذ شده در این پژوهش به صورت تحلیل کیفی است. بر این اساس، جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی بوده است که با ابزارهایی چون فیش‌برداری و یادداشت‌برداری انجام پذیرفته و روش انجام

اکرم‌ن<sup>۶</sup>، دانشجوی برجسته ریاضیات، ازدواج کرد (پوپ، ۱۳۴۳، ۳۲۲۹-۳۳۴۰). فیلیس آکرم‌ن تحت تأثیر نقش استادانه پوپ، در یکی از کلاس‌های فلسفه‌اش در برکلی بود و توانست به عنوان همکار در دپارتمان فلسفه از دریچه ریاضیات به فلسفه بنگرد؛ به طوری که در سال ۱۹۱۷ میلادی، پایان‌نامه دکتری خود را با موضوع «هگل و پراگماتیسم» تکمیل کند (Smith, 1957, 217).

پوپ در زمینه‌ای متخصص بود که در دانشگاه‌های آمریکا آموزش داده نمی‌شد و این توانمندی‌اش مرهون برگزاری نمایشگاه‌های متعدد و ارتباط بنگاه‌ها، موزه‌ها و کتابخانه‌ها بود. وی پس از مدت کوتاهی به عنوان کارشناس قالی مشغول به کار شد (Kadoi, 2012). وی در سال‌های ۱۹۲۴-۱۹۳۲ میلادی، مشاور هنر اسلامی و موزه‌دار هنری مؤسسه هنر شیکاگو و مشاور هنری و عضو هیئت امنای موزه منسوجات کلمبیا (پوپ، ۱۳۴۳، ۳۲۵۰-۳۳۴۰) و مستشار صنایع مستظرفه ایران در مؤسسه صنعتی پنسیلوانیا بود (سحاب، ۱۳۵۶، ۲۸۲ به نقل از میرسعیدی، ۱۳۷۹). پوپ در طول ۵۰ سال کار حرفه‌ای خود بیست سفر به ایران داشت (Rizvi, 2007, 46). او که سخنرانی بسیار متبحر بود، در سراسر زندگی حرفه‌ای خود صدها سخنرانی مهم درباره ایران انجام داد. به طور نمونه در همان سالی که به عضویت فرهنگستان ایران درآمد به مدت یک سال از طرف دانشگاه

کرد، به شدت تحت تأثیر نوپابودن تاریخ‌نگاری در ایران قرار داشت. با وجود عدم آگاهی جامعه در ارزش‌گذاری آثار تاریخی، علایق ملی‌گرایانه حکومت پهلوی، بستر را برای تحقیق و تفحص مهیا می‌کرد (طهماسبی، ۱۳۸۶، ۵۴). از طرفی گرایش‌های سیاسی دوره پهلوی، نزدیکی زمانی این دوره به زمان تاریخ‌نگاری محققان غربی و وضع قانون عتیقات که تا آثار دوره زندیه را جزء آثار باستانی می‌شمردند در ایجاد نوعی بی‌اعتنایی به معماری دوره قاجار بی‌تأثیر نبوده است (Askarizad & Jafari, 2019). پوپ همچنین نقش مهمی به استقرار پایه‌های فرهنگی سلطنت رضاشاه داشت که بر مبنای باستان‌گرایی استوار شده بود. وی ۱۷ آوریل ۱۹۲۵ میلادی در مورد هنر ایرانی در جلسه انجمن «ایران جوان» سخنرانی داشت و همین سخنرانی را در ۲۳ آوریل در خانه سردار «اسعد بختیاری»، وزیر پست و تلگراف، در حضور رضاخان و همه دولتمردان ارائه کرد (اکبری، ۱۳۹۵). این سخنرانی تحت عنوان «هنر ایران در گذشته و آینده» با تأکید بر الگوبرداری معماری ایران جدید از معماری کهن خویش به جای الگوبرداری از معماری مدرن غرب و درباره سیر تاریخی هنر ایران و تأثیر آن بر سایر فرهنگ‌ها (خصوصاً غرب) بود و تأثیر مثبتی در جهت بازسازی بناهای تاریخی بعد از زوال، حفظ آثار ملی و تاریخی، احیای صنایع، تشویق هنرمندان و ایجاد مدارس هنری و موزه‌ها داشت (صدیق، ۱۳۵۲، ۵۴). سخنرانی دیگر که به میزبانی وزارت معارف صورت گرفت، بعدها به عنوان متن درسی در مدارس ایران منتشر شد. بعد از این سخنرانی، انجمن فرهنگی ایران و آمریکا در تهران به دستور رضاشاه و به پیشنهاد «حسین‌خان علایی» تأسیس شد که پس از جنگ جهانی دوم نیز توسعه پیدا کرد (ابوالضیاء، ۱۳۴۸، ۵۰۳). پوپ مجموعه پیشنهادهایی تحت عنوان «برای پیشرفت هنر در ایران» به وزارت معارف داد که یکی از این پیشنهادها تأسیس موزه ملی و تأسیس اداره‌ای برای آثار باستانی بود (صدیق، ۱۳۴۰، ۲۶۰-۲۶۱). به نظر می‌رسد که تأثیر عینی نفوذ پوپ در تفکر رضاشاه پهلوی، ساخت ساختمان‌های جدید مانند کاخ سنگ مرمر در تهران را با گنبد کاشی به سبک مسجد شیخ لطف‌الله اصفهان، دفتر اصلی بانک ملی ایران و ستاد پلیس تهران به سبک هخامنشی و موزه ایران باستان به سبک ساسانیان دوره تیسفون غیرقابل انکار بوده است (Rizvi, 2007, 52). به نظر حجت (۱۳۸۰) این سخنرانی زمینه‌ساز نگرشی خاص و تعریف تازه‌ای از میراث فرهنگی در ایران بود.

#### تدوین مجلد «سیری در هنر ایرانی»

در سال ۱۹۲۶ میلادی، پوپ برای اولین بار پس از برگزاری نخستین کنگره در فیلادلفیا، کمی پس از بازگشتش به آمریکا نگارش مجموعه «سیری در هنر ایرانی» را آغاز کرد. این کار

پژوهش نیز با استفاده از روش تحلیل محتوا بوده است. براساس مطالعات صورت گرفته، رویکرد پوپ به هنر و معماری ایران به دلیل نگرش صریح به شناسایی پدیده‌ها، به‌گونه‌ای تفسیری بوده است. بر این اساس، نگاه پدیدارشناسانه او که مبتنی بر مطالعه فلسفی ساختارها و برگرفته از تجربه و ادراک است، به‌صورت ناخودآگاه در نوع نگرش روش‌شناسی تحقیق نگارندگان نیز مؤثر بوده است. بر این اساس، با مطالعه دقیق و محتوایی کتاب «سیری در هنر ایران»، سعی بر آن شد تا به بررسی فلسفه فکری و قلمروی نظری آثار آرتور پوپ در رابطه هنر ایران پرداخته شود.

#### تحقیقات صورت‌گرفته در زمینه هنر و معماری ایران

درخصوص سابقه مطالعاتی که توسط ایران‌شناسان صاحب‌نام صورت گرفته، می‌توان به آثار «آرتور پوپ» و «دونالد ویلبر» اشاره کرد که قلمرو تحقیقاتی خود را خارج از حوزه باستان‌شناسی و به‌طور خاص به مطالعه درباره هنر و معماری ایران پرداخته‌اند. پژوهش‌های دونالد ویلبر بر این مبنا بود که تاریخ معماری ایران را نه صرفاً در تحول اشکال بلکه باید در بستر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زمانه و زمینه‌اش بررسی کرد (Wilber, 1976). حال آنکه بخش عمده شهرت پوپ به سبب برگزاری و سازمان‌دهی مهم‌ترین کنگره‌های بین‌المللی هنر و باستان‌شناسی ایران است و در پی برگزاری نمایشگاه‌ها درباره هنر ایران، کتب و مراجع زیادی از وی منتشر شده است. فعالیت‌های وی در این کنگره‌ها تأثیر قابل توجهی بر بازار صنایع‌دستی و هنری ایران داشت (صدیق، ۱۳۵۲، ۵۵)؛ (جدول ۱).

بزرگ‌ترین آثار هنری ایران که در تملک کشورهای مختلف جهان از جمله خود ایران است، با هدف بررسی تأثیر هنر ایران بر هنرهای سایر کشورها گرد هم آمد. هم‌زمان با کنگره، نمایشگاهی در لندن به نام نمایشگاه عمومی صنایع مستظرفه ایرانی با نمایشگاه بزرگ هنر ایرانی در برلینگتون هاوس<sup>۷</sup> لندن گشایش یافت و در کنار نمایشگاه، مجموعه عکس‌های پوپ در فوریه همان سال در محل مؤسسه سلطنتی معماری در بریتانیا به نمایش درآمد (Rizvi, 2007, 50). ازجمله دستاوردهای دومین کنگره، تشکیل انجمن بین‌المللی هنر و باستان‌شناسی ایران در بریتانیا بود (حیدری، ۱۳۹۰، ۱۰۸). مدل یک سوم از سردر بزرگ مسجد شاه در طی بازدید از اصفهان توسط پوپ ساخته شده بود و از راه زمینی آن را به لندن انتقال داد و در آکادمی سلطنتی<sup>۸</sup> رونمایی شد (Rizvi, 2007, 50)؛ (تصویر ۲).

#### حضور آرتور ایهام پوپ در ایران و آغاز مستندنگاری

زمانی که پوپ وارد ایران شد، چهره ایران به لحاظ سیاسی عوض شده و حکومت قاجاری منقرض و حکومت پهلوی جایگزین آن شده بود. بستر زمانی - مکانی که پوپ در ایران شروع به فعالیت

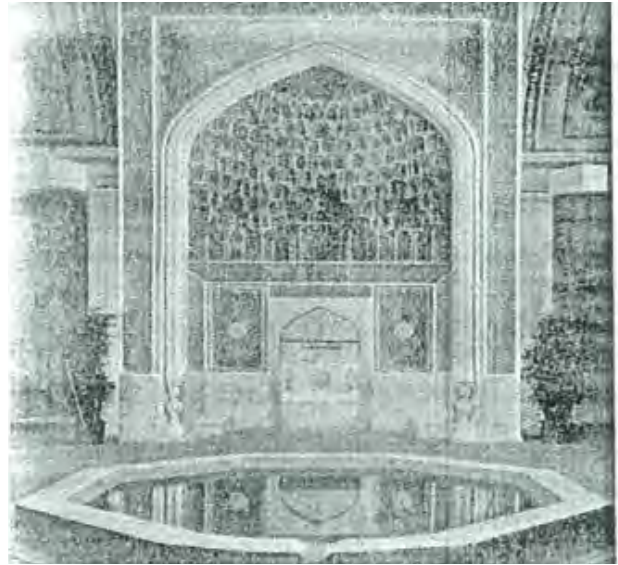
جدول ۱. رخدادهای مهم در کنگره بین‌المللی هنر و باستان‌شناسی ایران. مأخذ: نگارندگان.

کنگره	زمان	مکان	ساختار کنگره	رخداد و دستاوردهای کنگره
نخستین کنگره	۱۹۳۶ نوامبر	موزه فیلادلفیا	- با همکاری «هوراس گورگن» <sup>۹</sup> و «جان شاپلی» <sup>۱۰</sup> - حامیان: انجمن‌های هنرهای زیبای دانشگاه نیویورک بود.	- اولین کنگره اختصاصی برای هنر ایرانی. - مهمترین رخداد کنگره: • پوپ، طراح و مجری غرفه ایران در نمایشگاه هنر ایرانی در فیلادلفیا با همکاری «کارل زیگل» معمار فیلادلفیایی • بازسازی و مرمت کلی مسجد شیخ لطف‌الله توسط پوپ. • پروژه عکس‌برداری از اشیاء و اماکن هنری ایران.
دومین کنگره	۱۹۳۱ ژانویه	در محل آکادمی سلطنتی لندن	برگزارکننده: «آرنولد ویلسن» <sup>۱۱</sup> و به مدیریت پروفیسور پوپ. هدف: بررسی تأثیر هنر ایران بر سایر کشورها. حامیان: مؤسسه آمریکایی هنر و باستان‌شناسی ایرانی با همکاری بریتانیایی، حامیان افتخاری: پادشاه انگلستان و رضاشاه	- رویدادهای هم‌زمان با این کنگره: - جمع‌آوری بزرگ‌ترین آثار هنری ایران در تملک کشورهای مختلف جهان از جمله خود ایران. - گشایش نمایشگاهی در لندن به نام نمایشگاه عمومی صنایع مستظرفه ایرانی با نمایشگاه بزرگ هنر ایرانی در برلینگتون هاوس لندن. - تشکیل انجمن بین‌المللی هنر و باستان‌شناسی ایران در بریتانیا - ساخت مدل یک‌سوم از سردر بزرگ مسجد شاه
سومین کنگره	۱۹۳۵ سپتامبر	لنینگراد و مسکو	- برگزارکننده: پوپ و آکرمن. - ارایه آثار در آرمنی‌تاز شامل ۲۵۰۰۰ مورد نمایش در ۸۴ گالری. - ارائه ۶۰۰ عکس با مقیاس بزرگ و همچنین نقشه‌ها و نقاشی‌ها منتج از بررسی پوپ در معماری ایران.	- با محوریت هنر ایران و ارتباط آن با دیگر هنرها و فرهنگ‌ها. - مهم‌ترین رخداد کنگره: - اهدای مدالی به همسر آرتور اپهام پوپ از طرف شاه.
چهارمین کنگره	۱۹۶۰ آوریل	مؤسسه هنرهای زیبا دانشگاه نیویورک	- برگزارکننده: به ریاست پوپ و معاونت گیرشمن <sup>۱۲</sup> - دعوت از ۲۰ کشور و با حضور ۷۰ عضو از ایران‌شناسان	مهم‌ترین رخداد کنگره: - رونمایی نسخه خطی و مصور اندرزنامه (پارشا‌طر و مینوی) <sup>۱۳</sup> . دریافت نشان درجه یک دانش گیرشمن، اریک اشمیت <sup>۱۴</sup> و پوپ.
پنجمین کنگره	۱۹۶۸	تهران، صفاوران و شیراز	- برگزارکننده: پوپف رئیس افتخاری کنگره و عزت‌تعیان، مدیر کنگره. - حضور ۲۷۰ دانشمند از ۲۶ کشور	مهم‌ترین رخداد کنگره: - تصویب پیشنهاد راه‌های کنترل صادرات اقلام قدیمی به واسطه کانال‌های توافق‌شده بین‌المللی به یونسکو و سایر دولت‌ها. - چاپ و انتشار نتایج آنها در تکمیل کتاب بررسی هنر ایران.

این مجموعه شرکت کرده بودند که برخی از آنان «کارشناسانی با معروفیت جهانی مانند هر تسفلد<sup>۱۵</sup>، گلاک<sup>۱۶</sup>، گروست<sup>۱۷</sup>، دنیگ<sup>۱۸</sup> و استریژفسکی<sup>۱۹</sup>» بودند (اکبری، ۱۳۹۵). در نهایت در ۱۹۳۸-۱۹۳۹ میلادی دوره ۶ جلدی «سیری در هنر ایران» چاپ شد که نتیجه پژوهش‌های سه کنگره مذکور و سفرهای متعدد پروفیسور پوپ به ایران برای گرفتن عکس از بناهای تاریخی و آثار هنری ایران، با همکاری ۷۲ تن از استادان و دانشمندان از ۱۶ کشور مختلف و کمک دولت ایران بوده است (صدیق، ۱۳۴۰). این مجموعه در حالی توسط انتشارات آکسفورد منتشر شد که بسیاری از محققان برجسته روز برای تدوین آن کمک کردند. با استفاده از ویرایش‌های استادانه، با هم‌پیوندی دیدگاه‌های مختلف

چندجلدی به ویراستاری پوپ در ۱۹۳۰ یا ۱۹۳۱ میلادی، توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد به چاپ رسید. هدف اصلی او از انتشار «سیری در هنر ایران» این بود که فهرستی باشد از نمایشگاه‌هایی که در فیلادلفیا سازمان‌یافته بود. او پس از آن تصمیم گرفت کتاب خود را گسترش بدهد و به صورت یک گزارش اصولی و جامع از همه چیز که درباره هنر ایرانی شناخته شود، ارائه دهد. برنامه اصلی پوپ در حدود ۴۰۰ صفحه متن و بیش از ۲۵۰ تصویر بود، اما در نتیجه تحقیقات سفر به ایران از سال ۱۹۲۹ میلادی و بازدید از محققان، موزه‌ها و مجموعه‌ها در کشورهای مختلف اروپا، محدوده این بررسی به سرعت در حال گسترش بود. در دهه ۱۹۳۰ میلادی، ۳۴ نویسنده در نگارش





تصویر ۲. سردر بزرگ مسجد شاه در آکادمی سلطنتی؛ ماکتی از مسجد شاه اصفهان در شهر فیلادلفیا. مأخذ: Rizvi, 2007.

و اتخاذ یک سبک مشترک به یک روش واحد از موضوع رسیدند. در زمینه سازماندهی علمی، تدوین و ویرایش، اصلاح و ارجاع، آکرمن نقش اصلی و علمی ایفا کرد. چاپ دوم این مجموعه که ۱۲ مجلد بود در سال ۱۹۶۴ میلادی در ژاپن، با بازنویسی Gluck Jay (دانشجوی سابق و دستیار پوپ در مؤسسه آسیا در نیویورک) و چاپ سوم در سال ۱۹۷۷ میلادی در ایران، در ۱۶ جلد به انضمام مطالعات جدید انتشار یافت که مقالات کنگره چهارم ۱۹۶۰ میلادی در نیویورک و واشنگتن را نیز در بر می‌گیرد (میرسعیدی، ۱۳۷۹).

و «اسد بهروزان» نیز همکاری داشتند (ذکاء، ۱۳۷۶، ۱۷۰). پوپ و همکارانش یک مجموعه نوشتاری برجسته‌ای از عکس‌های معماری ایرانی را به وجود آوردند. به طوری که متخصصان بر این باورند نمونه‌های بهتری از بسیاری از آنها در سال‌های پس از آن نبوده است. پوپ به خوبی دریافته بود که تبیین هنر ایرانی به سادگی امکان‌پذیر نیست و کار یک نفر هم نیست به همین دلیل او به راه‌اندازی یک انستیتوی بزرگ در ایران اهتمام و امکان پیوستن همکارانش را برای این سفر پژوهشی سخت در جاده‌های نابسامان دهه ۱۹۳۰ میلادی ایران فراهم کرد. «فرج‌الله بدی» کتیبه‌ها را روی ساختمان‌ها و مقبره‌ها رونویسی و ترجمه کرد، و معماران «اریک شرودر» و «دونالد ویلبر» نقشه‌های زیادی را ترسیم و بسیاری از آثار قبل از اسلام و اسلامی را طراحی کردند. «دونالد. آن. ویلبر» به عنوان معمار عضو این تیم اقدام به مساحی و تهیه پلان جداگانه از ویرانه‌های قابل دید در سطح سکوی تخت سلیمان کرد (Rizvi, 2007, 48) به نقل از امان‌اللهی، ۱۳۹۵، ۱۰).

و اتخاذ یک سبک مشترک به یک روش واحد از موضوع رسیدند. در زمینه سازماندهی علمی، تدوین و ویرایش، اصلاح و ارجاع، آکرمن نقش اصلی و علمی ایفا کرد. چاپ دوم این مجموعه که ۱۲ مجلد بود در سال ۱۹۶۴ میلادی در ژاپن، با بازنویسی Gluck Jay (دانشجوی سابق و دستیار پوپ در مؤسسه آسیا در نیویورک) و چاپ سوم در سال ۱۹۷۷ میلادی در ایران، در ۱۶ جلد به انضمام مطالعات جدید انتشار یافت که مقالات کنگره چهارم ۱۹۶۰ میلادی در نیویورک و واشنگتن را نیز در بر می‌گیرد (میرسعیدی، ۱۳۷۹).

### شیوه و بستر مستندنگاری تاریخی پوپ در ایران

در سال ۱۹۲۸ میلادی، پس از برگزاری اولین کنگره بین‌المللی، هم‌زمان با تأسیس مؤسسه آمریکایی هنر و باستان‌شناسی ایران در نیویورک، برنامه مستندنگاری به صورت جمع‌آوری طیف گسترده‌ای از نسخه‌های خطی و آثار منتشر شده درباره هنر ایرانی، طبقه‌بندی و ترکیب این اطلاعات برای بهبود و ساماندهی دانش موجود در تاریخ هنر ایران آغاز شد. می‌توان گفت پروژه عکس‌برداری از اشیاء و اماکن هنری ایران آغاز شد (Frye, 2003). پوپ تاریخ‌نگار به دلیل نبود داده‌های اولیه از بناها و آثار تاریخی اقدام به برداشت و مستندنگاری کرد که هم‌زمان با تاریخ‌نگاری اختصاصی هنر و معماری در ایران از زمان پهلوی، با ادبیات باستان‌گرایانه اتفاق افتاد (طهماسبی، ۱۳۸۶، ۵۵).

در بهار ۱۹۲۹ میلادی پوپ، پس از بازگشت به ایران با دوربینی که در مسیر قاهره خریداری کرده بود، بررسی معماری را آغاز کرد. پوپ، یکی از پیشگامان تاریخ عکاسی ایران نیز است (ذکاء،



تصویر ۳. نحوه بهره‌گیری پوپ از منابع تاریخی. مأخذ: نگارندگان.

نگاه صرفاً توصیفی تاریخ‌نگاران سنتی، به‌صورت تحلیلی به شرح تاریخ هنر می‌پردازد (پوپ، ۱۳۸۷، ج ۱، ۱۴-۱۵). می‌توان در دسته‌بندی شیوه‌های نگرش، براساس مطالعات کالبدی، عناصر معماری، صوری و توجه تحلیلی به تعریف فضا و توصیف آثار معماری در بستر زمان (در دوره‌های مختلف حکومتی) دو نوع نگاه توصیفی-تاریخی، تحلیلی-تاریخی را به‌نوشتار پوپ نسبت داد (ذوالفقارزاده، ۱۳۹۳، ۳۰) که اصالت این نوع شناخت به برداشت بنا استوار است. پوپ ضمن اعتقاد ارتباطی ذاتی و ارگانیک بین سلسله‌شاهکارهای هنری که در طول شش هزار سال در فلات ایران پدیدار شده، صورت‌پذیرترین هنر بصری را معماری می‌داند و در ترکیب‌بندی معماری، فضا را برای بیان ارزش‌های احساسی، عامل اساسی معرفی می‌کند (پوپ، ۱۳۸۷، ج ۳، ۵-۲)؛ (تصویر ۴).

قلمرو اندیشه در نوشتار «سیری در هنر ایران» کتاب «سیری در هنر ایران» با تصاویری که در آن به چاپ رسیده غنی‌ترین منبع هنر ایران است. جزئیات این‌گونه تاریخی و اشیای نفیس ایرانی که در ایران و یا در خارج از کشور وجود دارد، یکجا در صفحات آن قابل رؤیت است. ترجمه این اثر عظیم پس از گذشت بیش از ۶۰ سال از تدوین و انتشار کتاب، توسط انتشارات علمی و فرهنگی انجام و در سال ۱۳۸۷ شمسی، در ۱۳ جلد به چاپ رسیده است. مندرجات مجلدات این اثر عظیم به شرح ذیل است: جلد اول: دوره‌های پیش از هخامنشی، هخامنشی و پارتی/اشکانی؛ جلد دوم: دوره ساسانی؛ جلد سوم: معماری دوران اسلامی؛ جلد چهارم: سفالگری، خوشنویسی و کتیبه‌نگاری؛ جلد پنجم: نقاشی و کتاب‌آرایی و پارچه‌بافی؛ جلد ششم: فرش و فرش‌بافی، فلزکاری، هنرهای فرعی، آرایه‌ها،

## یافته‌های تحقیق

### • بررسی اندیشه‌های نظری پوپ و نوع بهره‌گیری وی از منابع تاریخی

در تحقیقات پوپ، معرفی هر بنا با بهره‌گیری تصویر است، نظیر روشی که باستان‌شناسان در ارائه نتایج کاوش‌های خود به‌کار می‌برند. بخش اندکی از این تصاویر را ترسیمات معماری تشکیل می‌دهد. هیچ برش عمودی برای معرفی بناها ارائه نشده است. متون تاریخی و جغرافیایی افرادی مانند «مقدسی»، «یاقوت حموی»، «ناصر خسرو»، «قزوینی»، «ابن خلدون» مستقیماً استفاده نشده است. پوپ، تنها به بررسی آثار به‌جامانده اکتفا نکرد؛ بلکه با بهره‌گیری از اسناد تاریخی مانند کتیبه‌ها، نتایج کاوش‌های باستان‌شناسی، نظر سایر پژوهشگران: «گدار»<sup>۲۱</sup>، «گیرشمن»<sup>۲۲</sup>، «هرتسفلد»<sup>۲۳</sup>، «فرای»<sup>۲۴</sup>، «ویلر»<sup>۲۵</sup>، «کریستنسن»<sup>۲۶</sup> و «کامرون»<sup>۲۷</sup> بهره برد. وی همچنین در بخش زیبایی‌شناسی از نظر محققانی مانند «گدار»<sup>۲۸</sup>، «ویلر»<sup>۲۹</sup>، «کرسول»<sup>۳۰</sup>، «شرودر»<sup>۳۱</sup>، «براون»<sup>۳۲</sup> و سفرنامه افرادی مانند «شاردن»<sup>۳۳</sup>، «کلاویخو»<sup>۳۴</sup>، «دیولافوئو»<sup>۳۵</sup> استفاده کرده است (طهماسبی، ۱۳۸۶، ۶۱)؛ (تصویر ۳).

### تأثیر گرایش فلسفی پوپ بر نگرش او در هنر ایران

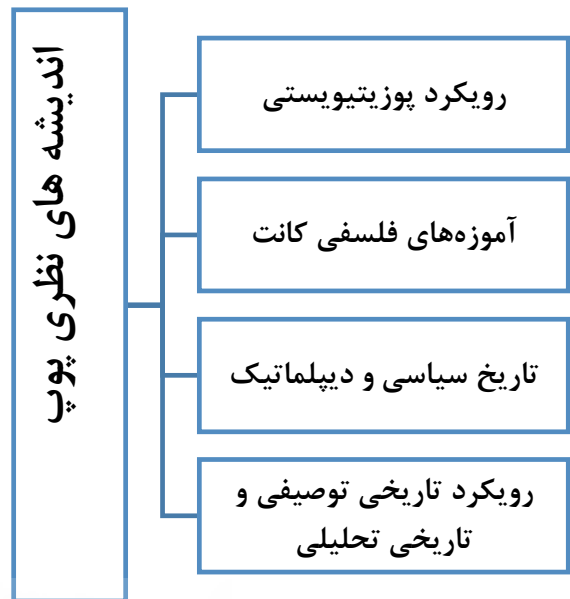
نگرش، ساختار و چگونگی استفاده از منابع تاریخی در بررسی هر تاریخ‌نامه ضروری است (همان، ۵۵). نگرش پوپ، پوزیتیویستی است که تحت تأثیر آموزه‌های فلسفی کانت و نگاه مدرن به علم تاریخ بود. این نگرش با تکیه بر انواع مختلف منابع با تمرکز بر تاریخ سیاسی و دیپلماتیک به دسته‌بندی و طبقه‌بندی اسناد می‌پردازد و با دیدگاهی تجربی به فضاهای عینی توجه دارد (پوپ، ۱۳۸۷، الف، ۱۴). بررسی اولیه در نوشتار پوپ نشانگر آن است که تاریخ معماری ایران به دو دوره پیش از اسلام و پس از اسلام تقسیم‌بندی می‌شود که مبتنی بر نگاهی از منظر تاریخی‌گرایان است. علی‌رغم اینکه ویژگی غالب تاریخ‌نامه‌های این روزگار توجه بیشتر به میراث پیش از اسلام و کاوش‌های باستان‌شناسی مربوط به آثار این دوره است، پوپ در مسیر تاریخ‌نگاری به معماری و هنر دوران اسلامی پرداخته و روح دینی هنر ایرانی را خصلت هنری آثار می‌شناسد. پوپ با انتخاب نگاهی بی‌طرفانه و چندجانبه به هنر و معماری ایران، آثاری را که نشان‌دهنده شیوه زندگی و روح زمان است در هر دوره مدنظر قرار می‌دهد و به آثار بزرگ و باشکوه (کاخ‌ها و بناهای دینی) توجه بیشتری نشان می‌دهد و با تفکری شاعرانه و با احساسات، معماری آن را توصیف می‌کند (طهماسبی، ۱۳۸۶، ۶۰).

پوپ در روش‌شناسی خود، با مفهومی یک‌بعدی از زمان که در آن رویدادها در یک ترتیب و توالی منسجم و در ادامه رویدادهای پیش از خود هستند و با نگرشی ارگانیک و زنجیره‌وار در مقابل

مادی - هخامنشی) و تبدیل شدن کاخ‌های ساسانی (ایوان خسرو کاخ تیسفون) در اوایل اسلام به مسجد و الگوپذیری مسجد از معماری خانگی، بر پیوستگی دوران به ریشه باستانی در آثار هنری پس از اسلام که ادامه هنر ساسانیان و تداوم گونه‌ای از سنت معماری بومی است، تأکید دارد. وی ظهور سلسله قاجاری را آغاز التفاط‌گرایی و فاقد اثر تاریخی مهم می‌داند.

### مصادیق نظری پوپ در خصوص تاریخ هنر ایران

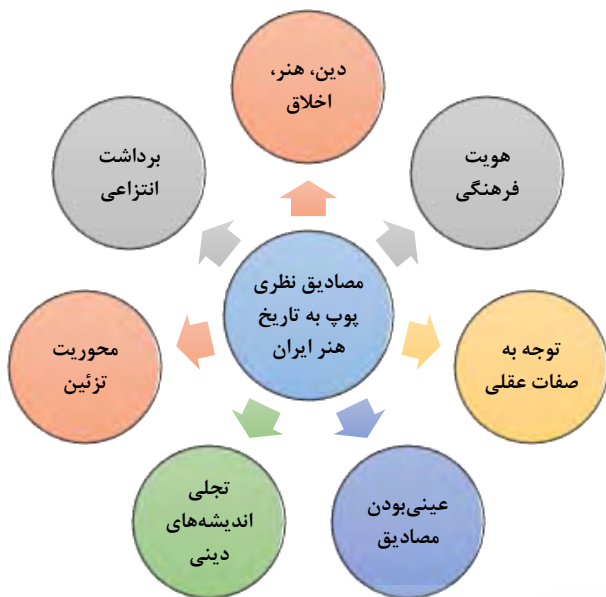
پوپ هنر را از همه اسناد تاریخی معتبرتر می‌داند؛ از این رو تاریخ هنر به ابزاری برای روشنگری بسیاری از مسائل تاریخ فرهنگ بشری تبدیل شده است. نگاه پوپ به تاریخ هنر ایران بیشتر به دلیل توجه به صفات عقلی به عنوان مکمل تخیل، ابژکتیو بوده است. البته در کتاب‌های «مقدمه‌ای بر هنر ایران» و «شاهکارهای هنر ایران» نیز به بُعد معرفتی هنر ایرانی نیز توجه کرده است. بنیان هنر ایران از نظر پوپ، تجلی اندیشه‌های دینی است. در پی یافتن نوعی نظام دینی سه‌گانه: حقیقت (دین)، زیبا (هنر)، نیکی (اخلاق) است که از نظر وی مؤلفه سوم، خصلت اجتماعی سنتی است که به طور مستقیم در طرح‌واره‌ها و نگاره‌ها مشاهده نشده است؛ بلکه در آرمان‌های دینی و انسان ایرانی نمود دارد. وی کامل‌ترین تجسم هنر ایرانی را در هنرهای تزئینی معرفی می‌کند که تأکید ویژه به برداشت انتزاعی بر شبیه‌سازی دارد. البته هنر شبیه‌سازی گاه با اجرای پیکرسازی‌های هخامنشی نیز مشاهده می‌شود. پوپ با نگاهی انتقادی به دوره‌بندی تاریخ هنر، ادعان دارد شاید بتوان تاریخ علم را بر حسب واحدهای محلی نوشت اما تاریخ هنر نیازمند توجه به ضرورت‌های درونی برآمده از هویت فرهنگی برای معیار تقسیم‌بندی است. از نظر وی، این وحدت هنری در عین تکثر فرهنگی، یکی از وجوه خصلت اندام‌وار فرهنگ بشری است که مؤلفه انتزاعی بودن آثار سبب شده که بازنمایی، حالت بی‌زمانی بگیرد و ارتباط اندام‌وار و پیوسته با فرهنگ‌های همسایه به آن نوعی وحدت معنایی می‌دهد که منجر به نوعی یکپارچگی در سبک و کیفیت شده است. پوپ سهمی برای اثرگذاری مستقیم عوامل جغرافیایی بر پرورش هنرهای ایرانی قائل نیست. او همچنین با طرح جبر جغرافیایی تأکید دارد منشأ بسیاری از نمونه‌های گیاهی و جانوری در هنر ایرانی خیالی بوده که برگرفته از محیط نیست و عامل تعیین‌کننده نیز خود انسان است که به واسطه اوضاع جغرافیایی، به‌عنوان نحوه‌ای از اندیشیدن مرسوم می‌شود و در ایجاد خصلت هنری یا همان فردیت فرهنگی هنر ایرانی مؤثر هستند. پوپ ضمن توصیف آثار در بستر زمان، با نگاه مبتنی بر تجزیه و تحلیل، براساس مطالعه صور ظاهری و اجزاء، به بستر خلق اثر معماری توجه دارد و فن سازه و نقشه را تحت سیطره فرهنگی می‌داند. او ارزش‌های اعتقادی جامعه، تاریخ سیاسی و



تصویر ۴. اندیشه‌های نظری پوپ. مأخذ: نگارندگان.

موسیقی؛ جلد هفتم: مشتمل بر تصاویر مجلدات اول و دوم؛ جلد هشتم: مشتمل بر تصاویر معماری اسلامی و آرایه‌های آن؛ جلد نهم: مشتمل بر تصاویر سفال و سفالینه لعاب‌دار؛ جلد دهم: مشتمل بر تصاویر نقاشی و کتاب‌آرایی؛ جلد یازدهم: مشتمل بر تصاویر پارچه‌بافی؛ جلد دوازدهم: مشتمل بر تصاویر فرش؛ جلد سیزدهم: مشتمل بر تصاویر فلزکاری و هنرهای فرعی. نویسندگان بر نقش حکومت‌ها و شاهان در ساخت بناهای هر دوره از طریق پرداختن به کاخ‌های حکومتی و مراکز دینی تأکید دارد. به‌طوری‌که بیان می‌دارد: «کاخ دستاوردی است چشم‌گیر اما بالاتر از آن داعیه‌ای است که برای استقلال و کانون عصری تازه...» (پوپ، ۱۳۷۳، ۵۸). پوپ در تاریخ‌نگاری معماری براساس عقیده «نوربرگ شولتز»<sup>۳۳</sup>، بیشتر به بناهای یادمانی توجه دارد. زیرا با وجود توجه بر جنبه‌های عمومی و نظام‌یافته نمادپردازی، زبان معماری بیشتر در بناهای یادمانی تجلی می‌یابد. وی کل دوران پیش از اسلام ایران را در کتاب «سیری در هنر ایران» در دو بخش هخامنشی و ساسانی تقسیم می‌کند و به دوره اشکانیان و سلوکیان توجه چندانی نداشته و دوره اشکانیان را پیرو خصلت یونانی می‌داند. در جلد سوم، ضمن تقسیم‌بندی دوران اسلامی به چهار دوره: (۱) فتح مسلمین تا سده پنجم هجری (۲) سده پنجم تا سده هفتم هجری (معماری آجری بی‌پوشش) (۳) سده هشتم هجری (آغاز عصر سازندگی) (۴) سده نهم هجری (غنا و تنوع بصری)، مینا را بر ورود اسلام به ایران قرار می‌دهد و مدرسه «مادر شاه» اصفهان را به عنوان آخرین بنای مهم ایرانی و نقطه پایان یک سیر تاریخی معرفی می‌کند که به صورت سلسله‌وار با سایر آثار در ارتباط است. پوپ با اشاره به ریشه‌های معماری مادی در معماری ستون‌دار مسجد (آبادانای





تصویر ۵. مصادیق نظری پوپ. مأخذ: نگارندگان.

هم‌پیوندی فرم‌ها و نمادها و رسیدن به یک شکل ناب که متکی بر یک معنای حقیقی است.

- نمادگرایی: در وهله اول صنعتی بود و مبتنی بر بینش‌های عرفانی و نگاه نظرانداز شاعرانه‌وار.

- روشنی و دقت: از طریق توجه به عرفان نور، نقش و زمینه فراهم می‌شود.

- خصلت اجتماعی و سنتی تاریخ هنر ایرانی: ارتباط آن با سایر تمدن‌ها که ناشی از آرمانی واحد به نام صورت محض است.

- ارتباط و تأثیر معماری ایران و سایر تمدن‌ها و تأثیر آنها بر هم: «روح نافذ» در هنر ایرانی کیفیت است که در اروپای اوایل قرون وسطی اثری از نقش و معنی بر جای گذاشته است (تصویر ۶) (جدول ۲).

#### نتیجه‌گیری

در میان ایران‌شناسان که مستقیماً در خصوص هنر و معماری ایران مطالعاتی انجام داده‌اند، پوپ و دونالد ویلبر خارج از حوزه باستان‌شناسی به طور مشخص به مطالعه درباره هنر و معماری ایران اشتغال داشته‌اند. پوپ با نگاهی فلسفی و گاه تفسیری به تاریخ می‌نگرد علی‌رغم اینکه با لحنی ستایش‌گرایانه درباره هنر ایران می‌نویسد، صرفاً جنبه تفسیری نداشته و به دنبال نگاه اثباتی برای مؤلفه‌های توصیفی است. پوپ ضمن بررسی عوامل مختلف در شکل‌گیری معماری ایران به نقش بستر کالبدی در شکل‌گیری نوع معماری چندان نپرداخته است و بنا را نمایش مهندسی صرف نمی‌داند؛ بلکه آن را متأثر از قدرت پادشاهان، فرهنگ و دین معرفی می‌کند. در نوشتار پوپ، دوره اسلامی نسبت به پیش از اسلام، کمتر از اندازه و ابعاد، صحبت به میان می‌آید، بیشتر با ذکر

اجتماعی، تولیدات فرهنگی همزمان با هر اثر هنری را مؤثر در شناخت آن اثر می‌دانست. با بررسی مطالعات و مقالات ارائه‌شده توسط پوپ در کتاب «سیری در هنر ایران»، وی با نگاهی مبتنی بر سیر تاریخی، به نوعی پیوستگی در تاریخ هنر و معماری ایران و همچنین روابط و تعامل فرهنگی ایران و دیگر فرهنگ‌ها اعتقاد داشته و هنر ایرانی را با ارائه مصادیق مستدل، از لحاظ ارتباط با فرهنگ آسیایی و سایر تمدن‌ها به صورت مؤثر معرفی می‌کند. پوپ در سخنرانی تحت عنوان «سهام ایرانیان در پیدایش معماری گوتیک»، اذعان داشت که معماری گوتیک از لحاظ برخی اشکال ساختاری مانند گنبد و سازه طاقی به ایران مدیون است و شکل عمودی و کیفیت تجسمی آن وام‌گرفته از هنر ایرانی است. وی همچنین سبک رومی را از لحاظ ساختار و تزئین، متأثر از ایران دانسته و آن را خصلت میانجی هنر ایرانی تعریف می‌کند. او همچنین روش‌های سازه‌ای را سرخ مناسبی برای تاریخ‌گذاری معماری معرفی می‌کند؛ چرا که پراکندگی سبک‌های معماری به این شیوه ردیابی می‌شود. همچنین وی به تنظیم فضا و روابط بین آنها به عنوان نخستین عناصر طراحی هر بنا توجه دارد. پوپ چندان بر این موضوع تأکید ندارد که تفکیکی بین دوره اسلامی و قبل از اسلامی ایجاد کند، بلکه به دنبال یک نوع وحدت اساسی از نوع هویت فرهنگی در تاریخ هنری است که منجر به مناسبات مشترک بین هنرها شده است. پوپ مؤلفه‌هایی را برای تبیین ریزمعیارهای هنر ایرانی ارائه کرده است که فصل مشترک همه آنها بر این اصل که کلیت هنر ایرانی در محو‌ریت تزئین است، تأکید دارد و نوعی نظام دینی را در شکل‌دهی این نقش‌های تزئینی دخیل می‌داند که از طریق طراحی موزون و به‌کارگیری طرح‌های گویا در عین بینش شعری و دینی و توجه به مهارت تکنیکی و به‌کارگیری مصالح مبتنی بر آزادی در انتخاب به صورت آگاهانه، بازی با اشکال را مقدور ساخته است. این نوع بهره‌گیری از صفات عقلی برای فضای معماری، هنر ایرانی را دارای صفات پایدار با خصلتی شاعرانه می‌کند (پوپ، ۱۳۴۳)؛ (تصویر ۵).

#### بحث در خصوص یافته‌های تحقیق

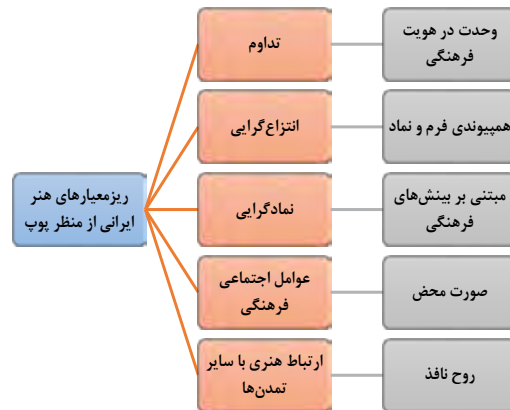
با توجه به مطالب ارائه شده که به روش تحلیل محتوای کتاب «سیری در هنر ایران» صورت گرفته است، ریزمعیارهای هنر ایرانی که از نظر پوپ در انتظام نظام فضایی معماری ایرانی مؤثر بوده عبارت است از:

- تداوم: به صورت شباهت ظاهری یا وحدت اسم نیست و ناشی از وحدت در هویت فرهنگی در دو سطح جزئیات و تصورات است. به عبارتی دیگر، تسلط هنر تزئینی، شالوده مشترک ادوار تاریخی است.

- انتزاع‌گرایی: نوعی زبان معماری که حالت بی‌زمانی دارد از طریق



دوره‌های حکومتی و گونه‌شناسی ابنیه بود. پوپ با توجه به بستر خلق اثر معماری بر این باور بود که بدون توجه به بستر فرهنگی جامعه نمی‌توان به شناخت معماری نائل شد. هر چند روش او در مطالعات، بیشتر معطوف به مطالعه صور ظاهری و عناصر و اجزای آنها شد. در یک جمع‌بندی، شیوه شناخت معماری ایران از دیدگاه پوپ واجد دو کاستی مهم است: نخست، محدود کردن شناخت معماری ایران به بررسی‌های شکلی، صوری یا سطحی و ظاهری؛ و دوم، محدود کردن پژوهش‌های معمارانه تنها به آنچه می‌شد به دست باستان‌شناس و معمار انجام داد. بازشناسی موجودیت معنوی مستتر و قابل ملاحظه در کالبد، عمدا یا سهوا در نگاهی جزئی‌نگر مورد غفلت یا بی‌توجهی قرار گرفت.



تصویر ۶. ریزمعیاری هنر ایرانی از منظر پوپ. مأخذ: نگارندگان.

ابعاد کلی برای فضاهای بزرگ و با الفاظ استعاری و تفکر احساسی و شاعرانه کیفیات فضایی تبیین می‌شود و فاقد توصیفات جامع و منسجم از لحاظ زیبایی‌شناسی است که رسیدن به یک مجموعه معیار برای تدقیق سبک را دشوار می‌سازد.

ویلبر با نگرشی تاریخی توجه خود را برخلاف پوپ صرفاً به معماری ایران معطوف کرد. روش مطالعات او بیشتر براساس مطالعات عملکردی، موضوعی و دوره‌ای بود. یکی از ویژگی‌های نگرش ویلبر مقایسه معماری ایرانی - اسلامی با غرب است که صرفاً مبتنی بر شناخت صوری و کالبدی است و ظاهراً توجهی به ریشه‌های شکل‌گیری آثار و زمینه فکری ندارد. هرچند فرض پژوهش‌های ویلبر بر این بود که تاریخ معماری ایران را نه صرفاً در تحول اشکال بلکه باید در بستر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زمانه و زمینه‌اش بررسی کرد و لزوم بررسی سه عامل کاربر، بانی و معمار را در شکل‌گیری اثر مؤثر می‌دانست (Wilber, 1976). اما این روش در پی سبک‌شناسی و دوره‌بندی آثار بر مبنای

جدول ۲. معیارهای حاکم بر هنر ایرانی از منظر پوپ در تدوین تاریخ معماری ایران. مأخذ: نگارندگان.

معیارهای حاکم بر هنر ایرانی	ویژگی‌ها	نگرش	نوع تحقیق
خصلت میانجی هنر	ساختن بنا، نسبت آن با اوضاع و احوال اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، دینی و زمان ساخت و سازنده بنا.	نگرش تاریخی	تحقیق توصیفی
بررسی مناسبات مشترک هنرها	توصیف ویژگی‌های کالبدی و ابعاد و اندازه‌های بنا متأثر از نتایج کاوش‌های باستان‌شناسانه (شرح دقیق کالبد و ابعاد آن).	نگرش کالبدی و باستان‌شناسانه	تحقیق تحلیلی
رابطه هنر و دین	بیان ویژگی‌های بصری و سبکی و تناسب و ادراکات زیبایی‌شناختی.	نگرش زیبایی‌شناسانه و معنایی	تحقیق تحلیلی
صفات پایدار	ادراک ارزش‌های فضایی درباره معماری دوره‌های مختلف.	نگرش معمارانه	تحقیق تحلیلی

### پی‌نوشت

۱. Arthur Upham Pope
۲. Puritan
۳. Alexander Meiklejohn
۴. Phoebe Apperson Hearst
۵. Bertha Louise Clark
۶. Phyllis Ackerman
۷. Burlington House
۸. Royal Academy
۹. Horace Gougne
۱۰. John Shaply
۱۱. Arnold Wilson
۱۲. Roman Ghirshman
۱۳. Yarshater and Minavi
۱۴. Eric Schmidt
۱۵. Emest Hertzfeld
۱۶. Glock
۱۷. Gross
۱۸. Denick
۱۹. Striefsky

تهران: انتشارات علمی فرهنگی.  
 • ذوالفقارزاده، حسن. (۱۳۹۳). تحلیلی بر شیوه‌های نگرش به معماری اسلامی. پژوهش‌های معماری اسلامی، ۲(۲)، ۲۹-۴۵.  
 • سحاب، ابوالقاسم. (۱۳۵۶). فرهنگ خاورشناسان. تهران: سحاب.  
 • صدیق، عیسی. (۱۳۴۰). یادگار عمر. تهران: فرهنگ و هنر.  
 • صدیق، عیسی. (۱۳۵۲). چهل گفتار: درباره سالگردهای تاریخی یادبود دانشمندان معاصر تاریخ و فرهنگ ایران. تهران: دهخدا.  
 • طهماسبی، احسان. (۱۳۸۶). بررسی روش پوپ در تاریخ‌نویسی معماری ایران. گلستان هنر، (۷)، ۵۵-۶۴.  
 • مظاهری، هوشنگ. (۱۳۸۷). آرامگاه خارجیان در اصفهان. اصفهان: فرهنگ.

• میرسعیدی، معصومه. (۱۳۷۹). دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر غلامعلی حداد عادل، تهران: بنیاد دایره المعارف اسلامی.  
 • Askarizad, R. & Jafari, B. (2019). The Influence of Neo-Classical Facades on Urban Textures of Iran. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 188-200.  
 • Frye, R. (2003). *Bulletin of the asla institute*. Retrieved August 16, 2011. from <http://www.iranicaonline.org/articles/asia-institute-bulletin-of-the>.  
 • Kadoi, Y. (2012). Arthur Upham Pope and his research methods in Muhammadan art: Persian carpets, *Journal of Art Historiography*, 6(1), 1-12.  
 • O’Kane, B. (2016). *Arthur Upham Pope and the Study of Persian Islamic Architecture*. In Arthur Upham Pope and A New Survey of Persian Art. Boston: Koninklijke Brill NV.  
 • Rizvi, K. (2007). Art History and the nation: Arthure Upham Pope and the discourse on Persian art in the early twentieth century. *MUQRNAS*, 24, 45-65.  
 • Smith, M. (1957). Rejoinder to Arthur Upham Pope’s Comment. *Journal of the American Oriental Society*, 77(3), 217-219.  
 • Siver, N. (2005). *Pope, arthur upham*. Retrieved July 20, 2005. from <http://www.iranicaonline.org/articles/pope-arthur-upham>  
 • Wilber, D. (1976). *Iran, past and present: from monarchy to Islamic republic*. New Jersey: Princeton University Press.

Antoine Sorougin. ۲۰  
 Andre Godar. ۲۱  
 Richard Frye. ۲۲  
 Sir Mortimer Wheeler. ۲۳  
 Arthur Christensen. ۲۴  
 George Cameron. ۲۵  
 Donald Wilber. ۲۶  
 Creswell. ۲۷  
 Eric Shroeder. ۲۸  
 Browne. ۲۹  
 Chevalier Jean Chardin. ۳۰  
 Ruy Gonzali de Clavijo. ۳۱  
 Jean Dieulafof. ۳۲  
 Norberg-Schultz. ۳۳

### فهرست منابع

• اکبری، علی. (۱۳۹۵). روش‌شناسی شناخت معماری گذشته ایران. تاریخ مراجعه: ۱۳۹۵/۰۵/۲۰. قابل دسترس در: <https://anthropologyandculture.com/fa/>  
 • ابوالضیا، مهوش. (۱۳۴۸). «آرتور آپهام پوپ». تهران: راهنمای کتاب.  
 • امان‌اللهی، حمید. (۱۳۹۵). مروری بر پیشینه تاریخی، فرهنگی و پژوهشی محوطه تاریخی تخت سلیمان، اثر، ۳۶(۶۹)، ۳-۲۰.  
 • پوپ، آرتور آپهام. (۱۳۴۳). نظری به هنر ایران. هنر و مردم، (۲۷)، ۵-۲.  
 • پوپ، آرتور آپهام. (۱۳۷۳). معماری ایران (جلد ۳). (ترجمه حسین صدری افشار). تهران: انتشارات فرهنگان.  
 • پوپ، آرتور آپهام. (۱۳۸۷الف). سیری در هنر ایران از دوران پیش از تاریخ تا امروز (جلد ۱). تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.  
 • پوپ، آرتور آپهام. (۱۳۸۷ب). سیری در هنر ایران از دوران پیش از تاریخ تا امروز (جلد ۲). تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.  
 • پوپ، آرتور آپهام. (۱۳۸۷ج). سیری در هنر ایران از دوران پیش از تاریخ تا امروز (جلد ۳). تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.  
 • حیدری، اصغر. (۱۳۹۰). کارنامه آرتور آپهام پوپ ایران‌شناس آمریکایی. پانزده خرداد، ۲۸(۸)، ۹۹-۱۳۷.  
 • ذکاء، یحیی. (۱۳۷۶). تاریخ عکاسی و عکاسان پیشگام در ایران.

#### COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to the journal of art & civilization of the orient. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).



#### نحوه ارجاع به این مقاله

رضایی لیبایی، سیندخت؛ سلطان‌زاده، حسین و عسکری‌زاد، رضا. (۱۳۹۹). تحلیل دیدگاه آرتور آپهام پوپ در رابطه با معماری ایران با تأکید بر نوشتار کتاب «سیری در هنر ایران». مجله هنر و تمدن شرق، ۸(۳۰)، ۱۵-۲۴.

DOI: 10.22034/jaco.2020.215353.1134

URL: [http://www.jaco-sj.com/article\\_105123.html](http://www.jaco-sj.com/article_105123.html)

